

**Handreiking mondelinge
taalexamens voor auditief beperkte
leerlingen in het mbo**
Nederlands en mvt

Colofon

Titel	Handreiking mondelinge taalexamens voor auditief beperkte leerlingen in het mbo
Auteur	Marianne Driessen en Anne de Groot
Versie	1.2
Datum	18 mei 2015
Project	13616.01

CINOP Advies
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
Tel: 073-6800800
www.cinopadvies.nl

© CINOP Advies 2015

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Achtergrond en uitgangspunten	1
1.2	Dove/slechthorende leerlingen in het mbo	2
1.3	Meer over dove/slechthorende leerlingen	2
1.4	Aangepaste examens	3
1.5	Voor wie is deze handreiking?	4
2	Generieke examinering Nederlands	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Luistervaardigheid (inclusief leesvaardigheid)	5
2.3	Spreekvaardigheid	6
2.3.1	Niveaus 2F/3F en taakkenmerken	6
2.4	Gebruik maken van een tolk Nederlandse Gebarentaal	7
2.4.1	Gebruik maken van presentatiesoftware	7
2.5	Gespreksvaardigheid	8
2.5.1	Niveaus 2F/3F en taakkenmerken	8
2.5.2	Een face-to-face gesprek met 'spraakafzien'	9
2.5.3	Een face-to-face gesprek met schrijftolk	9
2.5.4	Gebruik maken van een tolk Nederlandse Gebarentaal	9
2.5.5	Een gesprek voeren via chatsoftware	10
3	Generieke examinering Engels mbo-4	11
3.1	Inleiding	11
3.2	Luisteren (en lezen)	11
3.3	Spreken	13
3.3.1	Niveau A2 en beoordelingscriteria	13
3.3.2	Presentatiesoftware als vervanging van Spreken	14
3.3.3	Spreken integreren met Gesprekken voeren	14
3.4	Gesprekken voeren	15
3.4.1	Niveau A2 en beoordelingscriteria	15
3.4.2	Een gesprek voeren via chatsoftware	16
4	Beroepsspecifieke examinering Nederlands en de moderne vreemde talen.	17
5	Bronnen	19
5.1	Websites	19
5.2	Overige bronnen	19

6	Bijlagen	21
6.1	Leden expertgroep (mbo en vo)	21
6.2	Leden klankbordgroep.....	22
6.3	Beoordelingsformulieren	23

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en uitgangspunten

Op 1 oktober 2013 heeft Cito aan het Ministerie van OCW advies uitgebracht over aanpassingen die mogelijk zijn in de examens spreek-, gespreks- en luistervaardigheid in het Nederlands en de moderne vreemde talen (mvt) voor dove en (ernstig) slechthorende (auditief beperkte) leerlingen in het voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). De achtergrond voor de vraag om dit advies was:

- de aanscherping van de exameneisen voor de kernvakken Engels, Nederlands en rekenen;
- de verplichting bij de (meeste) diplomaprofielen van het vak Engels;
- de invoering van de referentieniveaus voor Nederlands en de mvt in het mbo (en op termijn mogelijk ook in het vo);
- de invoering van centrale examens in het mbo voor Nederlands en Engels (dit laatste alleen op niveau 4).

De uitgangspunten voor de besluitvorming over mogelijke aanpassingen voor dove/slechthorende leerlingen zijn:

- er wordt zoveel mogelijk recht gedaan aan gelijkwaardigheid en gelijke behandeling ten opzichte van normaal horende leerlingen;
- het niveau van het diploma mag niet worden aangetast door de noodzakelijke aanpassingen;
- de aanpassingen van de (instellings-)examens doen recht aan de betrouwbaarheid en validiteit van de toetsing.

Volgend op dit advies is voor mbo-instellingen deze handreiking ontwikkeld¹, als aanvulling op de algemene Handreiking Referentiekader Moderne Vreemde Talen in het mbo (2012) en de Handreiking Instellingsexamens Nederlands (juli 2014), beide uitgegeven door het Steunpunt taal en rekenen mbo. Voor de invulling van de handreiking is samengewerkt met een groep van experts uit het veld en is advies gevraagd aan een klankbordgroep².

De handreiking bevat informatie over aanpassingen die mogelijk zijn in de instellingsexamens voor Nederlands, Engels (en de overige moderne vreemde talen) wat betreft spreekvaardigheid en gespreksvaardigheid. Daarnaast bevat de handreiking achtergrondinformatie over het (taal)leren van dove/slechthorende leerlingen en adviezen over aanpassingen van de examenomstandigheden bij lezen en luisteren.

Alle in deze handreiking opgenomen informatie en adviezen/suggesties vallen binnen de wettelijke kaders van de examinering in het mbo. De adviezen/suggesties zelf zijn géén onderdeel van de regelgeving. Uitgangspunt bij elk(e) advies/suggestie is de individuele leerling met zijn mogelijkheden en beperkingen en zijn ervaringen in het onderwijs zelf. Bij elke aanpassing van het examen geldt dat dit een reflectie moet zijn van wat in het onderwijs is gebruikt en geoefend.

¹ Voor het voortgezet onderwijs zijn handreikingen ontwikkeld door SLO. Zie www.slo.nl.

² Zie bijlagen voor namen en organisaties.

1.2 Dove/slechthorende leerlingen in het mbo

Volgens een telling van Siméa (2014) zijn er in het mbo zo'n 750 leerlingen met een auditieve beperking en/of communicatieve beperking (doof, ernstig slechthorend en/of leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis)³. Buiten deze leerlingen die ambulant begeleid worden, zijn er ook leerlingen die weliswaar geen extra begeleiding (meer) nodig hebben, maar nog wel aangepaste omstandigheden en dus nuancering in de beoordeling passend bij die aangepaste omstandigheden, nodig hebben om een toets/examen te maken. Dit is bijvoorbeeld een dove leerling die zich bij de vakken in het Nederlands, prima kan redden met een tolk NGT/NmG/schrijftolk⁴, of een slechthorende leerling die zich goed kan redden met zijn eigen apparatuur en vindt dat hij een modus heeft gevonden hoe om te gaan met de beperking en daarom geen begeleiding meer nodig heeft.

1.3 Meer over dove/slechthorende leerlingen

Het is niet mogelijk om dé typische dove/slechthorende leerling te beschrijven: daarvoor is de diversiteit te groot in aanleg, ernst en duur van de beperking en in het mogelijk samenvallen met andere (leer)beperkingen. Daarentegen is er wel veel bekend over waar deze leerlingen mee worstelen en waar in het onderwijs en dus ook de examinering rekening gehouden moet worden. Het meest complete en recente boek hierover is 'Mijn leerling hoort slecht' van Knoors en Marschark.

Daarnaast kunt u veel informatie vinden op de website van Siméa (stichting van besturen die verantwoordelijk zijn voor het onderwijs en de dienstverlening aan leerlingen met een auditieve en/of communicatieve beperking) en websites voor specifieke doelgroepen, zoals www.doof.nl (nieuwssite voor doven en slechthorenden), www.dovejongeren.nl (door dove jongeren), www.zohoorthet.nl (voor kinderen en jongeren), www.shjong.nl (voor slechthorende jongeren).

In het vakblad Van Horen Zeggen vindt u een ruim aanbod van artikelen over zorg en onderwijs gericht op slechthorenden, doven en communicatief beperkten. Van Horen Zeggen is een uitgave van de FENAC (Federatie van Nederlandse Audiologische Centra) en Siméa en verschijnt zes keer per jaar.

Tot slot verwijzen we naar de ambulant begeleider van de individuele leerling. Hij kent de leerling en zijn beperking het best en meestal ook al uit het voortgezet onderwijs en weet op welke manier deze leerling het beste leert en het beste kan worden ondersteund⁵.

³ Er zijn (nog) geen sectorgegevens beschikbaar om meer onderscheid te maken tussen het aantal dove leerlingen, slechthorende leerlingen (SH) en leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) die ambulant begeleid worden in het VO en het MBO. In het registratiesysteem werd namelijk geen onderscheid gemaakt tussen de indicaties voor SH-TOS.

⁴ Nederlandse Gebarentaal, Nederlands met Gebaren

⁵ Heeft de leerling geen ambulante begeleiding (meer) vanuit de instelling voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen, maar zijn er wel vragen over eventueel noodzakelijke aanpassingen, dan is het mogelijk om advies aan de instelling te vragen.

1.4 Aangepaste examens

Er zijn er veel verschillen tussen leerlingen met een auditieve beperking onderling. Bij iedere leerling zal de beperking anders van aard en ernst zijn en kan deze soms samenvallen met andere (leer)beperkingen. Ook zijn er grote verschillen in hoe iedere individuele leerling kan functioneren met zijn gehoorbeperking.

Het ligt in de aarde van de beperking dat er voor de mondelinge taalexamens aanpassingen gedaan zullen moeten worden om leerlingen de kans te bieden deze examens af te leggen. Welke aanpassing dit zal zijn zal per leerling verschillend zijn.

Hoewel veel leerlingen met een auditieve beperking tegenwoordig werken met gehoorondersteuning (een traditioneel hoorapparaat of een CI: cochleair implantaat) zodat ze toch kunnen horen, is dit vermogen nog altijd (behoorlijk) minder en van mindere kwaliteit dan dat van horende leerlingen. Het (gedeeltelijk) kunnen horen is later tot ontwikkeling gekomen waardoor ook het incidenteel leren van de taal later tot ontwikkeling is gekomen en dit blijvend minder vaak plaatsvindt. Daardoor hebben ze in het Nederlands vaak een beperktere woordenschat kunnen ontwikkelen, een mindere vloeiendheid en een minder duidelijke uitspraak vergeleken met regulier horende leerlingen. Ook op andere deelaspecten is de taalvaardigheid minder tot ontwikkeling kunnen komen (Knoors & Marschark, 2014).

Daarentegen heeft de dove/slechthorende leerling wel geleerd om met deze beperking te leven, te leren en te werken. Hij heeft geleerd op een andere, aanvullende of vervangende manier te communiceren, eventueel met ondersteuning en (technische) hulpmiddelen.

Het is de taak van de onderwijsinstelling om belemmeringen weg te nemen die een leerling wegens een beperking ondervindt in onderwijs, toetsing en examinering (*Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte*). Om dit te bereiken is het de uitdaging om te leren kijken naar de mogelijkheden en (communicatieve) competenties die elke individuele dove/slechthorende leerling zich eigen heeft gemaakt en in het onderwijs heeft (bij)geleerd, al dan niet met ondersteuning en/of hulpmiddelen. De aangepaste examinering van de mondelinge taalvaardigheid dient bij die mogelijkheden en competenties aan te sluiten.

Deze blik op wat iemand wél kan (in tegenstelling tot wat iemand niet kan) en wat de communicatieve competenties zijn is in lijn met de visie op taal, zoals die is verwoord in het Europees Referentiekader voor de talen (waarvan het Referentiekader Meijerink een verbijzondering is). Deze gaat uit van mogelijkheden en niet van onmogelijkheden (can-do statements), van communicatieve competenties en niet van taalkennis. In deze geest is deze handreiking geschreven: neem belemmeringen weg en bied elke dove/slechthorende leerling de kans om te laten zien wat zijn communicatieve competenties zijn, op zijn eigen manier, met zijn eigen mogelijkheden, creatieve oplossingen en handige hulpmiddelen die hij in het onderwijs, het werk en het dagelijks leven heeft leren inzetten. Het referentiekader daarbij is niet wat een horende leerling kan, maar wat in essentie wordt bedoeld met taal als communicatieve competentie, zowel in het Referentiekader Taal als in het Europees Referentiekader voor de talen. Dit wordt treffend verwoord door de uitspraak: 'Een dove leerling kan niet horen, maar wél luisteren!'

1.5 Voor wie is deze handreiking?

De *Handreiking taalexamens voor dove/slechthorende leerlingen in mbo* is bedoeld voor taaldocenten van mbo-instellingen die dove/slechthorende leerlingen examineren voor Nederlands, Engels en de overige moderne vreemde talen. In bijzondere gevallen kan het zijn dat een andere docent dan de taaldocent het taalexamen afneemt (bijvoorbeeld een moedertaalspreker wanneer de examinering in de beroepscontext plaatsvindt). In dat geval is deze handreiking ook voor deze examinerator bedoeld. Daarnaast kan de handreiking door ambulante begeleiders van dove/slechthorende leerlingen benut worden om betrokkenen bij het taalonderwijs en de taalexaminering van deze leerlingen te adviseren. Tot slot is deze handreiking bedoeld voor vaststellingscommissies en examencommissies om vast te stellen of een bepaald examen op de aangepaste wijze mag worden afgenomen en om beleid te formuleren over de instellingsbrede afspraken betreffende aanpassingen voor dove/slechthorende leerlingen. Voor deze laatste twee doelgroepen is ook het protocol van Siméa relevant, waarin wordt beschreven welke aanpassingen in de examinering mogelijk zijn voor dove en ernstig slechthorende leerlingen en op welke wijze deze moeten worden verantwoord⁶.

⁶ Protocol *Toetsen en examens in het vo en mbo* op <http://www.simea.nl>

2 Generieke examinering Nederlands

2.1 Inleiding

Voor alle leerlingen die na 1 augustus 2010 met een mbo-opleiding zijn gestart, gelden de referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen mbo, zoals die zijn vastgelegd in het 'Besluit Referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen' (juni 2010). In het mbo worden voor Nederlands de volgende (sub)domeinen generiek geëxamineerd:

- Leesvaardigheid
- Mondelinge taalvaardigheid
 - Luistervaardigheid
 - Spreekvaardigheid
 - Gespreksvaardigheid
- Schrijfvaardigheid

Leesvaardigheid en luistervaardigheid worden geëxamineerd middels één centraal examen (CE) dat tot één cijfer leidt. De vaardigheden spreken, gesprekken voeren en schrijven maken deel uit van het instellingsexamen. Keuze voor invulling en ondersteunende hulpmiddelen van dit instellingsexamen is de verantwoordelijkheid van de onderwijsinstelling. De instellingen zijn vrij om deze examens zelf te ontwikkelen of in te kopen.

De resultaten voor de drie vaardigheden samen moeten leiden tot één cijfer dat voor 50% meetelt. De andere 50% wordt gevormd door het cijfer voor het centraal examen.

Bij leerlingen die een mbo-opleiding op niveau 4 volgen, wordt taalniveau 3F geëxamineerd. Leerlingen in een niveau 1-, 2- of 3-opleiding worden geëxamineerd op taalniveau 2F⁷.

De volledige regelgeving vindt u op www.examenbladmbo.nl.

2.2 Luistervaardigheid (inclusief leesvaardigheid)

Luistervaardigheid wordt geëxamineerd middels het centraal examen (CE), in combinatie met leesvaardigheid.

Het College voor Toetsen en Examens heeft op basis van het advies van Cito het volgende punt opgenomen ten aanzien van leerlingen met een auditieve beperking:

- Het examen luistervaardigheid in het CE heeft voor leerlingen⁸ met een auditieve beperking in studiejaar 2014-2015 een andere vorm dan in de voorafgaande jaren. De zuivere luisterfragmenten⁹ vervallen, de kijk-luisterfragmenten zijn voorzien van ondertiteling. (Special Needs Special 2014-2015)

⁷ Niveau-1 of Entree opleidingen.

⁸ In het mbo wordt meestal gesproken van deelnemers, leerlingen of studenten. Daar waar de tekst specifiek over het examen zelf gaat wordt de term kandidaat gebruikt.

⁹ Hiermee wordt bedoeld: de luisterfragmenten zonder beeld.

Dit betekent dat een dove of slechthorende leerling aan het Centraal Examen Nederlands (lezen en luisteren) behoort deel te nemen in de aangepaste ondertitelde versie waaruit de zuivere luisterfragmenten zijn verdwenen¹⁰. De kijk-luisterfragmenten kunnen meerdere keren worden afgespeeld. De leesteksten kunnen ook vaker worden gelezen en het gebruik van een (papieren) verklarend Nederlands woordenboek is toegestaan. Omdat de meeste dove/slechthorende leerlingen langzamer lezen en een kleinere woordenschat hebben zullen zij teksten vaker moeten herlezen en meer woorden moeten opzoeken. Daarom kan verlenging van de examentijd een passende aanpassing in de examenomstandigheden zijn.

Achtergrondgeluiden en galm kunnen de spraakperceptie ernstig negatief beïnvloeden (Knoors & Marschark 2014, p.102). Het is daarom van groot belang dat de instelling zorgt voor optimale akoestische examenomstandigheden: er mag geen omgevingsgeluid zijn en kandidaten moeten zelf het geluidsniveau kunnen regelen. De te gebruiken koptelefoons moeten van goede kwaliteit zijn en extern geluid uitsluiten. Het gebruik van solo-apparatuur¹¹ mag worden toegestaan.

2.3 Spreekvaardigheid

2.3.1 Niveaus 2F/3F en taakkenmerken

De niveaubeschrijvingen voor spreekvaardigheid volgens het Referentiekader taal (Commissie Meijerink, 2010) luiden als volgt:

	Niveau 2F	Niveau 3F
Algemeen		
	Kan redelijk vloeiend en helder ervaringen, gebeurtenissen, meningen, verwachtingen en gevoelens onder woorden brengen over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard.	Kan monologen en presentaties houden over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard waarin ideeën worden uitgewerkt en voorzien van relevante voorbeelden.
Taken		
een monoloog houden	Kan in grote lijnen redenen en verklaringen geven voor eigen meningen, plannen en handelingen en kan een kort verhaal vertellen. Kan informatie verzamelen om over een onderwerp uit eigen interessegebied een voorbereide presentatie te geven.	Kan een verhaal vertellen met een inleiding, een kern en een slot. Kan informatie verzamelen en een presentatie geven met argumenten voor of tegen een bepaald standpunt, of voor- en nadelen van diverse opties. Kan vragen naar aanleiding van verhaal of presentatie

¹⁰ Deze aangepaste versie moet worden aangevraagd.

¹¹ Dit is apparatuur die ervoor zorgt dat de afstand tussen de spreker en de luisteraar wordt verkleind door het weghalen van hinderlijke ruis en achtergrondgeluiden.

	Niveau 2F	Niveau 3F
	Kan vragen beantwoorden naar aanleiding van deze presentatie.	vloeiend en spontaan beantwoorden.

De taakkenmerken die worden beoordeeld zijn:

- samenhang;
- afstemming op doel;
- afstemming op publiek;
- woordgebruik en woordenschat;
- vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing.

Spreekvaardigheid wordt geëxamineerd middels een instellingsexamen. Het staat de onderwijsinstelling vrij om naar eigen inzicht het instellingsexamen Nederlands voor dove/slechthorende leerlingen vorm te geven, uiteraard met inachtneming van de kwaliteitseisen voor examinering. Hoe het instellingsexamen er in werkelijkheid zal uitzien, kan per opleiding verschillen en zal door de instelling zelf vastgesteld moeten worden.

In de volgende paragrafen wordt een aantal mogelijkheden besproken om het instellingsexamen Spreken aan te passen aan de specifieke beperkingen en mogelijkheden die een dove of ernstig slechthorende leerling heeft.

2.4 Gebruik maken van een tolk Nederlandse Gebarentaal

Indien een kandidaat in zijn (onderwijs)praktijksituatie gebruik maakt van een tolk Nederlandse Gebarentaal (NGT) of een tolk Nederlands met Gebaren, mag hij bij zijn instellingsexamen spreekvaardigheid ook gebruik maken van een tolk.

De beoordeling betreft dan het complete samenspel van kandidaat en tolk. Beoordeeld wordt hoe goed de kandidaat in staat is om, met behulp van zijn tolk gebarentaal, zijn boodschap over te brengen. De communicatieve competentie van de kandidaat moet steeds voorop blijven staan, ook in deze aangepaste setting. Hierbij past een holistische, globale beoordeling.

In de losse bijlagen vindt u een aangepast beoordelingsformulier Spreken voor een examen Nederlands met een tolk NGT.

2.4.1 Gebruik maken van presentatiesoftware

De kandidaat mag tijdens zijn instellingsexamen Spreken gebruik maken van een presentatie in PowerPoint, Prezi of vergelijkbare software. Deze presentatie is ondersteunend bij het spreken. De aanpassing bestaat eruit om voor de dove of slechthorende kandidaat méér tekstuele ondersteuning toe te staan, zowel in de presentatiesoftware zelf als hulpteksten en spreeschema's op papier.

In de losse bijlagen vindt u een aangepast beoordelingsformulier Spreken 2F om een presentatie op deze manier te beoordelen.

2.5 Gespreksvaardigheid

2.5.1 Niveaus 2F/3F en taakkenmerken

De niveaubeschrijvingen voor gespreksvaardigheid volgens het Referentiekader taal luiden als volgt:

	Niveau 2F	Niveau 3F
Algemeen		
	Kan in gesprekken over alledaagse en niet alledaagse onderwerpen uit leefwereld en (beroeps)opleiding uiting geven aan persoonlijke meningen, kan informatie uitwisselen en gevoelens onder woorden brengen.	Kan op effectieve wijze deelnemen aan gesprekken over onderwerpen uit de beroepsopleiding en van maatschappelijke aard.
Taken		
Deelnemen aan discussie en overleg	Kan bespreken wat er gedaan moet worden en bijdragen aan de planning. Kan tijdens een discussie of overleg (op beleefde wijze) een probleem verhelderen, een overtuiging of mening, instemming of afkeuring uitdrukken en commentaar geven op de visie van anderen.	Kan actief deelnemen aan discussies, debatten en overleg in kleinere of grotere groepen.
Informatie uitwisselen	Kan informatie vragen en geven aan instanties binnen en buiten school. Kan informatie verzamelen en verwerken via het houden van een vraaggesprek.	Kan actief deelnemen aan gesprekken in het kader van werk/beroepsvoorbereiding, een project of (maatschappelijke) stage en de evaluatie daarvan.

De taakkenmerken die worden beoordeeld zijn:

- beurten nemen en bijdragen aan samenhang;
- afstemming op doel;
- afstemming op de gesprekspartner(s);
- woordgebruik en woordenschat;
- vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing.

Gespreksvaardigheid wordt geëxamineerd middels een instellingsexamen. Het staat de onderwijsinstelling vrij om naar eigen inzicht het instellingsexamen Nederlands voor dove/slechthorende leerlingen vorm te geven, uiteraard met inachtneming van de kwaliteitseisen voor examinering. Hoe het instellingsexamen er in werkelijkheid zal uitzien, kan per opleiding verschillen en zal door de instelling zelf vastgesteld moeten worden.

In de volgende paragrafen wordt een aantal mogelijkheden besproken om het instellingsexamen gespreksvaardigheid aan te passen aan de specifieke beperkingen en mogelijkheden die een dove of slechthorende leerling heeft.

2.5.2 Een face-to-face gesprek met 'spraakafzien'

Voor kandidaten die zelf voldoende spreekvaardig zijn en tevens bedreven zijn in 'spraakafzien' (de huidige term voor wat vroeger 'liplezen' werd genoemd) kan een gewoon face-to-face gesprek met één andere persoon een goede examensetting zijn. Hierbij zijn een aantal condities van belang om spraakafzien mogelijk te maken zoals een goede lichtinval (geen hinderlijk tegenlicht) en het duidelijk kunnen spreken van de gesprekspartner. Een telefoongesprek zonder beeld of andere gespreksituaties waarbij spraakafzien gehinderd wordt (bijvoorbeeld omdat het gezicht van de spreker niet goed zichtbaar is) zijn niet mogelijk.

Bij de beoordeling gelden dezelfde criteria als bij een 'gewoon' gesprek. Echter, van de gesprekspartner mag worden gevraagd om duidelijk te spreken en te herhalen als daarom gevraagd wordt.

In de losse bijlagen vindt u een beoordelingsformulier Gesprekken voeren 2F voor een examen met 'spraakafzien'.

2.5.3 Een face-to-face gesprek met schrijftolk

Voor kandidaten die zelf voldoende spreekvaardig zijn en gebruik kunnen maken van een schrijftolk kan een gewoon face-to-face gesprek met één andere persoon een goede examensetting zijn. De schrijftolk zet voor de kandidaat de door de gesprekspartner gesproken tekst om in tekst op papier, de kandidaat spreekt zelf terug.

Bij de beoordeling gelden dezelfde criteria als bij een 'gewoon' gesprek. Echter, van de gesprekspartner mag worden gevraagd om duidelijk te spreken en te herhalen als daarom gevraagd wordt.

2.5.4 Gebruik maken van een tolk Nederlandse Gebarentaal

Indien een kandidaat in zijn (onderwijs)praktijksituatie gebruik maakt van een tolk Nederlandse Gebarentaal of een tolk Nederlands met Gebaren, mag de kandidaat bij zijn instellingsexamen gespreksvaardigheid ook gebruik maken van een tolk.

De beoordeling betreft dan het complete samenspel van kandidaat en tolk. Beoordeeld wordt hoe goed de kandidaat in staat is om, met behulp van zijn standaard 'hulpmiddel', het gesprek te voeren. De communicatieve competentie moet steeds voorop blijven staan, ook in deze aangepaste setting. Hierbij past een holistische, globale beoordeling.

In de losse bijlagen vindt u een beoordelingsformulier Gesprekken voeren voor een examen met een tolk gebarentaal.

2.5.5 Een gesprek voeren via chatsoftware

Het gesprek wordt uitgevoerd met behulp van chatsoftware, zoals bijvoorbeeld Skype. De gesprekspartners schrijven wat ze willen zeggen. De beoordeling gebeurt real-time om zoveel mogelijk recht te doen aan de essentie van een gesprek dat ook altijd real-time is. Op deze manier kunnen taakkenmerken als 'beurten nemen en bijdragen aan samenhang' en 'afstemming op de gesprekspartner' ook worden beoordeeld. Het tijdsaspect, de snelheid van reageren, is hierbij een factor.

De beoordelaar is bij voorkeur niet dezelfde persoon als de gesprekspartner. De transcriptie van het chatgesprek kan worden vastgelegd voor een eventuele beoordeling door een tweede beoordelaar.

Een chatsessie kan verschillende vormen hebben:

- De gesprekspartners bevinden zich in dezelfde ruimte en zitten tegenover elkaar. Via een laptop of tablet communiceren ze met elkaar. De software hoeft dan alleen maar tekst te laten zien omdat de gesprekspartners elkaar aan kunnen kijken.
- De gesprekspartners bevinden zich niet in dezelfde ruimte. Het gesprek vindt op afstand plaats. In dit geval is het aan te bevelen met een webcam te werken zodat de gesprekspartners elkaar ook kunnen zien. Dit voelt het meest natuurlijk als een gesprek.
- De gesprekspartners bevinden zich niet in dezelfde ruimte en kunnen elkaar niet zien, zoals meestal het geval is bij een telefoongesprek. Hiervoor kan Skype worden gebruikt zonder beeld, maar ook WhatsApp op de telefoon.

Bij de beoordeling van de chatsessie is het belangrijk om de prestatie te beoordelen als een gesprek en niet als een geschreven product. Het is spreektaal en géén schrijftaal. Alle taakkenmerken die in een gesprek aan de orde zijn kunnen ook worden beoordeeld in een chatsessie. 'Verstaanbaarheid' kan worden opgevat als 'begrijpbaarheid' voor de andere chatpartner. Spellings- en grammaticaregels mogen tot op zekere hoogte worden overtreden en nieuwe chat- en sms-taal is toegestaan, zolang de gesprekspartners elkaar maar begrijpen. Juist die snelle variant van de geschreven taal, met zijn vele afkortingen en emoticons bevordert het beurten nemen en de vloeiendheid van het gesprek.

In de losse bijlagen vindt u een beoordelingsformulier Gesprekken voeren voor een examen met chatsoftware.

3 Generieke examinering Engels mbo-4

3.1 Inleiding

Vanaf 2012/2013 gelden mbo-breed voor niveau 4 dezelfde generieke eisen voor Engels, ongeacht of deze taal wel of niet noodzakelijk is voor het beroep. De volgende vaardigheden worden generiek geëxamineerd:

- Luisteren
- Lezen
- Gesprekken voeren
- Spreken
- Schrijven

Lezen en luisteren worden vanaf schooljaar 2017 – 2018 geëxamineerd middels één centraal examen (CE) dat tot één cijfer leidt. Voor deze vaardigheden is niveau B1 het te behalen eindniveau. De vaardigheden spreken, gesprekken voeren en schrijven maken deel uit van het instellingsexamen dat op niveau A2 moet worden afgenomen. Keuze voor invulling en ondersteunende hulpmiddelen van dit instellingsexamen is de verantwoordelijkheid van de onderwijsinstelling. De instellingen zijn vrij om deze examens zelf te ontwikkelen of in te kopen.

De resultaten voor de drie vaardigheden samen moeten leiden tot één cijfer dat voor 50% meetelt. De andere 50% wordt gevormd door het cijfer voor het centraal examen.

De volledige regelgeving vindt u op www.examenbladmbo.nl.

3.2 Luisteren (en lezen)

Luisteren wordt geëxamineerd middels het centraal examen (CE), in combinatie met lezen. Voor Engels zijn in 2015 de pre-pilotexamens gestart. Vanaf het schooljaar 2017-2018 gaan de reguliere examens in. Vanaf dat moment (en mogelijk al in het tweede pilotjaar: 2016-2017) zullen, net als bij het CE Nederlands, de kijk-luisterfragmenten van het CE Engels worden ondertiteld ten behoeve van dove/slechthorende leerlingen. Op dit moment is dit nog niet het geval. Dit betekent dat een dove of slechthorende leerling niet aan het (pre-)pilotexamen Engels kan deelnemen. De instelling zal dus zowel voor lezen als voor luisteren een andere oplossing moeten vinden indien de instelling al meedoet aan de (pre-)pilot.

Zodra de aangepaste versie van CE Engels mét ondertiteling beschikbaar is kunnen dove/slechthorende leerlingen hieraan deelnemen¹². In deze speciale ondertitelde versie zijn de zuivere luisterfragmenten verdwenen. De kijk-luisterfragmenten kunnen meerdere keren worden afgespeeld. De leesteksten kunnen ook vaker worden gelezen en het gebruik van een (papieren) verklarend woordenboek Engels-Nederlands is toegestaan. Omdat veel dove/slechthorende leerlingen langzamer lezen en een kleinere woordenschat hebben zullen zij teksten vaker moeten herlezen en meer woorden moeten opzoeken.

¹² Deze aangepaste versie moet worden aangevraagd.

Daarom kan verlenging van de examentijd een passende aanpassing in de examenomstandigheden zijn.

Achtergrondgeluiden en galm kunnen de spraakperceptie ernstig negatief beïnvloeden (Knors & Marschark 2014, p.102). Het is daarom van groot belang dat de instelling zorgt voor optimale akoestische examenomstandigheden: er mag geen omgevingsgeluid zijn en kandidaten moeten zelf het geluidsniveau kunnen regelen. De te gebruiken koptelefoons moeten van goede kwaliteit zijn en extern geluid uitsluiten. Het gebruik van solo-apparatuur¹³ mag worden toegestaan.

Tijdelijke alternatieven voor het lees- en luisterexamen Engels

Zolang het CvTE geen aangepast examen Engels levert voor leerlingen met een auditieve beperking moet de instelling zelf de lees- en luistervaardigheid op een adequate manier toetsen. De volgende oplossingen zijn mogelijk:

- De instelling kan voor lezen een leesexamen aanbieden zoals dat al bestond als instellingsexamen, vóór de komst van het centraal examen. In veel gevallen zal dit een examen zijn van een externe examenleverancier. Verlenging van de examentijd is hierbij mogelijk.
- De instelling kan voor luisteren gebruik maken van ondertitelde luisterexamens die geleverd worden door marktpartijen.
- De instelling kan voor Luisteren een eigen instellingsexamen ontwerpen met ondertitelde kijk-luisterfragmenten. Hierbij kunnen mondeling (via een gebarentolk) of schriftelijk vragen worden gesteld, in het Nederlands, om na te gaan of de tekst (het kijk-luisterfragment) is begrepen. Bij de constructie van een dergelijk examen hoort ook een beoordelingsformulier waarin aangegeven staat hoe de punten kunnen worden gescoord en waar de cesuur ligt.
- De beoordeling van luisteren kan worden geïntegreerd in het examen gesprekken voeren met behulp van een chatgesprek. Het is belangrijk dat de examenopdracht dan een onderdeel bevat waarin de kandidaat vooral moet begrijpen wat de andere gesprekspartner wil overbrengen (de gesprekspartner is wat langer aan het woord, legt iets uit, vertelt iets). Dat onderdeel wordt dan beoordeeld als Luisteren ('niet horen, maar luisteren!').
- In de losse bijlagen vindt u een beoordelingsformulier dat ontworpen is voor een dergelijke geïntegreerde setting (luisteren in gesprek).

¹³ Dit is apparatuur die ervoor zorgt dat de afstand tussen de spreker en de luisteraar wordt verkleind door het weghalen van hinderlijke ruis en achtergrondgeluiden.

3.3 Spreken

3.3.1 Niveau A2 en beoordelingscriteria

De niveaubeschrijving A2 voor spreken volgens het Referentiekader Moderne Vreemde Talen in het mbo (2012) luidt als volgt:

Niveau A2	
Algemeen	
	Kan een reeks uitdrukkingen en zinnen gebruiken om in eenvoudige bewoordingen familie en andere mensen, leefomstandigheden, opleiding en huidige of meest recente baan te beschrijven.
Toelichtende schalen	
Monologen	Kan zijn familie, woonomstandigheden, onderwijservaring, huidige of meest recente baan beschrijven. Kan in eenvoudige bewoordingen mensen, plaatsen en eigendommen beschrijven.
Een publiek toespreken	Kan een eenvoudig, kort, vooraf ingeoeffend praatje houden over een bekend onderwerp. Kan op eenvoudige vragen reageren als hij om herhaling kan vragen en enige hulp geboden wordt bij het formuleren van het antwoord.

De taakkenmerken die worden beoordeeld zijn:

- woordenschat en woordgebruik;
- grammaticale correctheid;
- vloeiendheid;
- coherentie;
- uitspraak.

Spreken wordt geëxamineerd middels een instellingsexamen. Het staat de onderwijsinstelling vrij om naar eigen inzicht het instellingsexamen Engels voor dove/slechthorende leerlingen vorm te geven, uiteraard met inachtneming van de kwaliteitseisen voor examinering. Hoe het instellingsexamen er in werkelijkheid zal uitzien, kan per opleiding verschillen en zal door de instelling zelf vastgesteld moeten worden.

Spreken (een monoloog houden, een publiek toespreken) in een vreemde taal zal voor de meeste dove/slechthorende leerlingen moeilijk of zelfs onmogelijk zijn om via hun spraakorgaan te doen, omdat zij de vreemde taal nooit hebben kunnen horen. Daarnaast verloopt het tolken in de Nederlandse Gebarentaal en is de Britse of Amerikaanse gebarentaal een wezenlijk andere taal. Het werken met een gebarentolk zou dus inhouden dat deze ook moet vertalen naar het Engels. Daarmee zou je de Engelse spreekvaardigheid van de tolk beoordelen en niet die van de kandidaat.

In het mbo is het zeer gebruikelijk om spreken te examineren door middel van het houden van een presentatie (een publiek toespreken). Dit hoeft echter niet. In het examen kan ook de focus worden gelegd op het houden van een eenvoudige monoloog om iets te beschrijven, ergens verslag van te doen of een verhaal te vertellen. Analoog aan de uitspraak 'een dove leerling kan niet horen maar wél luisteren', zou je kunnen stellen: 'een dove leerling kan niet spreken, maar wél vertellen!'

In de volgende paragrafen wordt een aantal mogelijkheden besproken om het instellingsexamen spreken aan te passen aan de specifieke beperkingen en mogelijkheden die een dove of slechthorende leerling heeft.

3.3.2 Presentatiesoftware als vervanging van Spreken

De kandidaat mag tijdens zijn instellingsexamen Spreken gebruik maken van een presentatie in PowerPoint, Prezi of vergelijkbare software. Deze presentatie is méér dan ondersteunend van aard omdat we ervan uitgaan dat de kandidaat de vreemde taal niet kan spreken. De aanpassing kan eruit bestaan om voor de dove of slechthorende kandidaat volledige beeld- en tekstondersteuning toe te staan in de presentatiesoftware. Deze variant kan bruikbaar zijn voor kandidaten die zich daar zeker over voelen en dit al vaker hebben gedaan: zeer weinig in de vreemde taal kunnen uitspreken, maar wél de boodschap voor publiek over kunnen brengen door middel van beelden, geschreven woorden en zinnen, korte verhalen, citaten, lijstjes, schema's. Ook mimiek en lichaamstaal kunnen ondersteunend aan de boodschap zijn die de kandidaat wil overbrengen.

In losse bijlagen vindt u een aangepast beoordelingsformulier Spreken A2 (presentatie zonder stem) om een presentatie op deze manier te beoordelen.

3.3.3 Spreken integreren met Gesprekken voeren

Spreken kan ook worden beoordeeld in de samenhang van een gesprek. Dan is het niet 'een publiek toespreken', maar 'een monoloog houden', als onderdeel van een gesprek, of als inleiding op of afsluiting van een gesprek. Het gesprek vindt plaats in de vorm van een chatsessie, zoals besproken bij Gesprekken voeren.

Als onderdeel van het gesprek kan aan de kandidaat bijvoorbeeld gevraagd worden om zichzelf voor te stellen (beschrijving van familie, woonomstandigheden, onderwijservaring of meest recente baan/stage) of om andere mensen, plaatsen en voorwerpen te beschrijven die bekend zijn.

In de losse bijlagen vindt u een aangepast beoordelingsformulier Spreken/Gesprekken voeren A2 om een spreekopdracht én een gesprek op deze manier te beoordelen.

3.4 Gesprekken voeren

3.4.1 Niveau A2 en beoordelingscriteria

De niveaubeschrijving A2 voor gesprekken voeren volgens het Referentiekader Moderne Vreemde Talen in het mbo (2012) luidt als volgt:

Niveau A2	
Algemeen	
	Kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling van informatie over vertrouwde onderwerpen en activiteiten betreffen. Kan zeer korte sociale gesprekken aan, alhoewel hij gewoonlijk niet voldoende begrijpt om het gesprek zelfstandig gaande te houden.
Toelichtende schalen	
Informeel gesprekken	Kan sociale contacten tot stand brengen: groeten en afscheid nemen, zichzelf of anderen voorstellen, bedanken, reageren op uitnodigingen, suggesties en verontschuldigheden indien direct tot hem gericht en langzaam en duidelijk gesproken, en ze zelf doen. Is echter niet in staat zonder medewerking van de gesprekspartner het gesprek op gang te houden. Kan op eenvoudige wijze voorkeur en mening uitdrukken over vertrouwde alledaagse onderwerpen.
Bijeenkomsten en vergaderingen	Kan zeggen wat hij denkt in een formele vergadering als hij rechtstreeks wordt aangesproken, op voorwaarde dat hij, indien nodig, om herhaling kan vragen.
Zaken regelen	Kan aangeven dat hij de gesprekspartner volgt en kan, als de gesprekspartner zich daarvoor inspant, begrijpen wat er gedaan moet worden. Kan informatie vragen over reizen en kan gebruik maken van het openbaar vervoer. Kan informatie vragen over zaken en kan eenvoudige transacties doen in winkels, postkantoren en banken. Kan informatie geven en ontvangen over hoeveelheden, nummers, prijzen, etc.
Informatie uitwisselen	Kan eenvoudige aanwijzingen en instructies geven en opvolgen. Kan communiceren binnen eenvoudige en dagelijkse taken waarin gevraagd wordt om een eenvoudige en directe uitwisseling van informatie.

De taakkenmerken die worden beoordeeld zijn:

- woordenschat en woordgebruik;
- grammaticale correctheid;
- interactie;
- vloeiendheid;
- coherentie;
- uitspraak.

Gesprekken voeren wordt geëxamineerd middels een instellingsexamen. Mbo-instellingen kunnen ervoor kiezen deze instellingsexamens in te kopen bij een uitgever, of de examens zelf te construeren. Hoe het instellingsexamen er in werkelijkheid zal uitzien, kan per opleiding verschillen en zal door de instelling zelf vastgesteld moeten worden. Het staat de onderwijsinstelling vrij om naar eigen inzicht het instellingsexamen Engels vorm te geven, uiteraard met inachtneming van de kwaliteitseisen voor examinering.

In de volgende paragraaf wordt één mogelijkheid besproken om het instellingsexamen gespreksvaardigheid aan te passen aan te specifieke beperkingen en mogelijkheden die een dove of slechthorende leerling heeft.

3.4.2 Een gesprek voeren via chatsoftware

Het gesprek wordt uitgevoerd met behulp van chatsoftware, zoals bijvoorbeeld Skype. De gesprekspartners schrijven (in de doeltaal: het Engels) wat ze willen zeggen. De beoordeling gebeurt real-time om zoveel mogelijk recht te doen aan de essentie van een gesprek dat ook altijd real-time is. Op deze manier kunnen aspecten behorend bij het taakkenmerk 'interactie' ook worden beoordeeld. Het tijdsaspect, de snelheid van reageren, is hierbij een factor.

De beoordelaar is bij voorkeur niet dezelfde persoon als de gesprekspartner. De transcriptie van het chatgesprek kan worden vastgelegd voor een eventuele beoordeling door een tweede beoordelaar.

Een chatsessie kan verschillende vormen hebben:

- De gesprekspartners bevinden zich in dezelfde ruimte en zitten tegenover elkaar. Via een laptop of tablet communiceren ze met elkaar. De software hoeft dan alleen maar tekst te laten zien omdat de gesprekspartners elkaar aan kunnen kijken.
- De gesprekspartners bevinden zich niet in dezelfde ruimte. Het gesprek vindt op afstand plaats. In dit geval is het aan te bevelen met een webcam te werken zodat de gesprekspartners elkaar ook kunnen zien. Dit voelt het meest natuurlijk als een gesprek.
- De gesprekspartners bevinden zich niet in dezelfde ruimte en kunnen elkaar niet zien, zoals meestal het geval is bij een telefoongesprek. Hiervoor kan Skype worden gebruikt zonder beeld, maar ook WhatsApp op de telefoon.

Bij de beoordeling van de chatsessie is het belangrijk om de prestatie te beoordelen als een gesprek en niet als een geschreven product. Het is spreektaal en géén schrijftaal. Alle taakkenmerken die in een gesprek aan de orde zijn kunnen ook worden beoordeeld in een chatsessie. 'Verstaanbaarheid' kan worden opgevat als 'begrijpbaarheid' voor de andere chatpartner. Spellings- en grammaticaregels mogen tot op zekere hoogte worden overtreden en nieuwe chat- en sms-taal is toegestaan, zolang de gesprekspartners elkaar maar begrijpen. Juist die snelle variant van de geschreven taal met zijn vele afkortingen en emoticons bevordert het beurten nemen en de vloeiendheid van het gesprek.

In de losse bijlagen vindt u een beoordelingsformulier Gesprekken voeren A2 voor een examen met een geschreven chat via Skype (of andere chatsoftware).

4 Beroepsspecifieke examinering Nederlands en de moderne vreemde talen

Het kwalificatiedossier bevat naast de algemene eisen ook beroepsgerichte kwalificatie-eisen. Naast vakkennis en –vaardigheden worden hier (indien van toepassing) specifieke eisen aan beheersing van het Nederlands en de moderne vreemde talen beschreven die nodig zijn voor de uitvoering van de werkprocessen. Hiervoor geldt dat de beroepsgerichte eisen voor Nederlands en de mvt in voldoende mate terugkomen in het beroepsgerichte examen, zodanig dat recht wordt gedaan aan deze eisen. Toepassing van het Nederlands bij de kerntaken en werkprocessen zal doorgaans geen probleem vormen omdat de kerntaken en werkprocessen in het Nederlands worden uitgevoerd. Instellingen hoeven daarom in principe niet aan te tonen dat de beroepsgerichte Nederlandse taalvaardigheden in voldoende mate terugkomen in het beroepsgerichte examen. Over de keuze voor wel of niet afzonderlijk examineren hoeft de instelling geen verantwoording af te leggen.

Als de mvt-eisen terugkomen bij meerdere kerntaken en/of werkprocessen dan mag dit ook geïntegreerd (als één kerntaak-overschrijdend taalexamen waarin alle taaleisen geïntegreerd zijn), geëxamineerd worden. Daarbij moet dan wel de link met de kerntaken/werkprocessen worden gelegd.

Echter als de eis aan Nederlands of de mvt zeer specifiek is geformuleerd bij een bepaald werkproces, dan moet de beheersing ervan expliciet getoetst en beoordeeld worden binnen de examinering van dat werkproces.

De te behalen niveaus van de beroepsspecifieke taaleisen in het kwalificatiedossier zijn indicatief. Dit wil zeggen dat het onderwijs en de examinering in principe gericht zijn op die niveaus. De inspectie houdt echter geen toezicht op deze geïndiceerde niveaus omdat ze geen onderdeel zijn van het wettelijk vereiste deel van het kwalificatiedossier.

De beroepsspecifieke taaleisen zijn gericht zijn op het functioneren van de leerling in de beroepspraktijk. De examinering vindt bij voorkeur plaats in de context van het beroep, en dit handelen in de beroepscontext is waarop de leerling beoordeeld moet worden. Het is daarom niet nodig om aparte aangepaste taalexamens af te nemen bij dove/slechthorende leerlingen. Het is wél belangrijk om binnen de beroepspraktijk af te stemmen wat reële communicatieve taken zijn en hoe deze door elke individuele leerling met een auditieve beperking voldoende representatief kunnen worden aangetoond onder examenomstandigheden.

Voor de beroepsspecifieke examinering van Nederlands en de mvt worden de volgende aanbevelingen gedaan:

- De mbo-instelling draagt zorg voor een deugdelijke intake bij elke opleiding. Indien een kwalificatiedossier kerntaken en werkprocessen bevat met specifieke eisen op het gebied van luister-, spreek- en/of gespreksvaardigheid, dient tijdens de intake op individueel niveau bekeken te worden in hoeverre de dove/slechthorende leerling zich deze taaleisen eigen kan maken, al dan niet met aanpassingen in de communicatie, zoals gebruik van apparatuur of ondersteuning door een tolk gebarentaal. Ook kan deskundigheid worden betrokken vanuit een instelling voor auditief beperkte

leerlingen. Op basis van al deze informatie ontvangt de leerling een positief of negatief advies om zich in te schrijven voor de opleiding. Op deze manier wordt voorkomen dat leerlingen in een opleiding terecht komen die niet passend en reëel is bij hun beperking.

- De opleiding gaat in gesprek met de werkomgeving/BPV-plek, waarbij verkend wordt welke mogelijkheden er zijn voor de leerling. De kerntaken uit het kwalificatiedossier zijn gericht op de beroepspraktijk die na het diploma komt, en dat moet ook het uitgangspunt zijn voor het gesprek. Met de BPV-plek wordt afgestemd welke eventuele aanpassingen mogelijk of nodig zijn zonder afbreuk te doen aan het beroep waarin de leerling in de toekomst moet functioneren. Ook hierbij kan, indien nodig of gewenst, de deskundigheid van externen worden betrokken.
- De examenomstandigheden dienen hetzelfde te zijn als de omstandigheden in de onderwijspraktijk en op de BPV-plek. Indien een leerling in de onderwijspraktijk bijvoorbeeld gebruik mag maken van een (schrijf)tolk Gebarentaal, is de inzet van deze tolk ook geoorloofd tijdens het examen. Hetzelfde geldt voor aanpassingen voor de leerling op de BPV-plek: deze aanpassingen dienen ook zoveel als mogelijk te worden gehanteerd tijdens de examinering van de kerntaken en werkprocessen.

5 Bronnen

5.1 Websites

www.steunpunttaalenrekenenmbo.nl

Op deze website vindt u informatie over onderwijs en examinering van taal (Nederlands), rekenen en Engels (en de overige mvt). U vindt hier ook de Handreiking Moderne Vreemde Talen in het mbo, met daarin de volledige niveaubeschrijvingen van het Europees Referentiekader. Tot slot vindt u hier de Handreiking Instellingsexamens Nederlands en voorbeelden van instellingsexamens voor de vaardigheden spreken, gesprekken voeren en schrijven (Nederlands en mvt).

www.examenbladmbo.nl

Deze website geeft informatie over alles wat met de centrale examinering te maken heeft, zowel inhoudelijk als de regelgeving. U vindt er de syllabi voor Nederlands en Engels en voorbeelden (of een prototype) van de centrale examens. Tot slot kunt u hier de Special Needs Special vinden en downloaden. Hiervan verschijnt ieder schooljaar een nieuwe versie.

<http://www.kwaliteitsborging.examineringmbo.nl/>

Op deze website vindt u handreikingen voor mbo-scholen voor het inrichten en verbeteren van de kwaliteitsborging van hun examinering. De Procesarchitectuur Examinering (PE) neemt een belangrijke plaats in op deze website.

www.simea.nl

Op deze website vindt u het Protocol *Toetsen en examens in het vo en mbo*.

5.2 Overige bronnen

College voor Toetsing en Examens (CvTE) (2014). *Special Needs Special*

Council of Europe, (2010). *Europees Referentiekader voor de talen*

Driessen et al. (2013). *Handreiking Moderne Vreemde Talen in het mbo*. Op www.steunpunttaalenrekenenmbo.nl

Knoors, H. & Marschark, M. (2014). *Teaching deaf learners; Psychological and Developmental Foundations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Knoors, H. & Marschark, M. (2014). *Mijn leerling hoort slecht: een gids voor evidence based onderwijs*. Leuven/Den Haag: Acco.

Meijerink et al. (2010). *Referentiekader Taal*

Speijers et al., (2014). *Handreiking examinering Nederlands*. Op www.steunpunttaalenrekenenmbo.nl

Tazelaar, P. & Van de Camp, L. (2014). *Positionering doventolk in het onderwijsdomein*. Barneveld; Signifiant.

Til, A. van, Beeker, A., Fasoglio, D., & Trimbos, B. (2011). *Toetsen en beoordelen met het ERK*. Arnhem/Enschede: Cito/SLO.

6 Bijlagen

6.1 Leden expertgroep (mbo en vo)

L. Baker	sectie MVT VSO De Taalbrug
B. v. Daalen	Auris College Rotterdam
G. van Driel	AED Leiden/Auris, AB VO/MBO en Auris College Leiden (VSO)
J. van Duyn	AB Kentalis VO en MBO
G. Egtberts	Siméa
C. Fortgens	Siméa Team Sprong Vooruit Doof/SH
M. van Giersbergen	Koning Willem I College
H. Gijbsbers	Koning Willem I College
P. v. Gulp	Auris Goes, AB VO/MBO
M. d. Heer	Auris College Rotterdam
W. v. Helden	Kentalis Rotsoord (VSO)
M. Helleman	ROC van Amsterdam/ExPO en LEC-Mbo College Centrum
G. Miedema	Orion College
A. v. Nes	Auris College Rotterdam
M. de Nooy	AB VierTaal (Orion) VO en MBO
J. Pleumeekers	sectie Ned VSO De Taalbrug
E. Schraven	Kentalis Compas (VSO)
T. Smit	Kentalis Het Rotsoord (VSO)
R. Timmer	Orion College
M. Verwoert	AB Kentalis VO/MBO
D. v.d. Wijdeven	Kentalis Compas (VSO)

6.2 Leden klankbordgroep

I. Rumph	Inspectie van het Onderwijs
A. Algra	College voor Toetsen en Examens
A. v. Leeuwen	Steunpunt taal en rekenen mbo
E. v. Meeteren	Steunpunt taal en rekenen mbo
R. Cooman	Steunpunt taal en rekenen vo (vertegenwoordigd door mw. A. van Leeuwen)
J. Hollenberg	Cito
D. v.d. Broek	Cito
C. Fortgens	Siméa team Sprong Vooruit Doof/SH

6.3 Beoordelingsformulieren

De aangepaste beoordelingsformulieren worden geleverd in aparte bijlagen (op A4 formaat) om het afdrukken en kopiëren te vergemakkelijken. De volgende aangepaste beoordelingsformulieren zijn beschikbaar:

Nederlands

- Spreken 2F (met een tolk NGT)
- Spreken 2F (met PowerPoint/Prezi)
- Gesprekken voeren 2F (met 'spraakafzien')
- Gesprekken voeren 2F (met een tolk NGT)
- Gesprekken voeren 2F (chat via Skype)

Engels (mvt)

- Luisteren B1 (in gesprek A2, chat via Skype)
- Spreken A2 (presentatie zonder stem)
- Spreken/Gesprekken voeren A2 (chat via Skype)
- Gesprekken voeren A2 (chat via Skype)

CINOP Advies

Postbus 1585

5200 BP 's-Hertogenbosch

073-6800800

info@cinop.nl

www.cinopadvies.nl